

Az analizált regiszterek közül ugyanis épp a romantikus principál hangja jóval elevenebb, színesebb, felhangokban gazdagabb volt, mint neobarokk társáé.

A „Tudósítások” rovatban a *GdO múlt nyári angliai találkozásjáról* és közgyűléséről olvashatunk beszámolót. A „Pipes of splendour” című útibeszámoló hosszasan sorolja az angol középkori városok, katedrálisok és az angol városi koncerttermek nyújtotta művészeti és zenei élményeket — a számos orgona mellett nem egyszer méltatva az *Evensong* nagyszerű hagyományát és gyakorlatát. Bár a szerzők (Christoph Grohmann és Bert Wisgerhof) nem fukarkodnak a dicsérő szóval az angol katedrális-orgonák szépségét ecsetelve, a warringtoni Parr Hall 1870-ben épült Cavaillé-Coll orgonájáról (III/48) mégis megállapítják: „Cavaillé-Coll nyelvregisztereinek természetes ragyogása és finom vonós alapjátékainak kantábilítása olyan szépséggel lett megalkotva, amelyre csak egy abszolút világklasszis orgonaépítő képes.”

A következő tudósításban Alfred Reichling a *naumburgi Szent Vencel-templom* 1746-ban épült híres *Hildebrand orgonájának* megkezdett restaurálásáról számol be. 1996 őszén elsőként a helyreállított hátpozitív szólalt meg, melynek 12 regiszteréből négy és fél változatot teljesen újonnan kellett elkészítenie a munkálatokat végző bautzeni Eule-cégnek.

Végül Hermann Fischer *egy új orgonát* (III/19) mutat be, melynek mind elhelyezése (a pozitív és a főmű a mellvédben álló iker-szelládára került), mind diszpozíciója (a mixtúrák teljes mellőzése) különleges.

Österreichisches Orgelforum 1995/2.

Az Osztrák Orgonafórum, az ugyanezen nevű egyesület folyóirata hosszabb ideje egyéves késéssel jelenik meg, az 1995-ös 2. szám 1996. decemberében került az előfizetőkhoz.

Míg az előző két szám tematikus jellegű volt (ld. szemlénket lapunk III. évfolyamának 3. számában), addig a mostani kiadvány több témából közöl szakkikkekkel, sőt benne lapszemlét és recenziót is találunk.

Az első, húszoldalas tanulmányban Thomas Schmögner ismerteti *J. S. Bach írásmódjának és kottatírásának tanulmányozása* során szerzett tapasztalatait („Neue Wege zu Johann Sebastian Bach?”). Bár korunk a gondolatok írásbeli közléséhez már szinte kizárólag az írógépet és a számítógép egységesített — és semlegesített — betűtípusait használja, a kézírás azonban jóval több információt hordoz: a szöveg szavakban megfogalmazott tartalmán túl is tájékoztat a scriptor gondolatrendszeréről, szándékairól. Schmögner az Orgel-Büchleinből vett példákon mutatja be, miként tükrözi Bach írása a szerző személyiségét, világszemléletét és a lutheri teológiával való kapcsolatát.

Markus Rathey cikke („Mein Orgelspielplan im Jahre 1899”) az egykori falckensteini (Szászország) evangélikus orgonista, Hermann Louis Gruner *1899-es istentiszteleti naplójának* kivonatát közli, mely a liturgikus helyek szerint ponto-

san felsorolja a Gruner által az év vasárnapjain és ünnepein játszott orgonadarabokat. Gruner a programot ajánlásnak szánta, mivel sem az általában játszott repertoárt, sem kollégái improvizációit nem tartotta az istentisztelethez méltónak. — A főként kortárs szerzőket felvonultató programon elsősorban korálfeldolgozások, -előjátékok szerepelnek, melyek az istentisztelet elején, a hitvalló ének bevezetéseként, a főének előtt, az igehirdetést követően és az istentisztelet végén hangzottak el. Az orgona önálló használatának ilyen aránya természetesen számos kolléga kritikáját váltotta ki és ellenkezett a korabeli hivatalos előírásokkal is. — Gruner programja efféle túlzása ellenére is jó liturgikus érzékről tanúskodik: a darabok zöme egy-egy gyülekezeti ének előjátékául szolgált; koráldallamhoz nem kötött művek csak az istentisztelet végén, átiratok, meditatív kompozíciók pedig főként *sub communione* szólaltak meg.

Andreas Willscher „Törvényen kívül helyezve és elfeledve” címmel röviden ismerteti a századunk első felében alkotott *szudétanémet orgonakomponisták* életrajzát és munkásságát. Történelmi okok miatt e szerzők művei jórészt kiadatlanok —és a publikált darabok is csak néhány könyvtárban lelhetők föl—, így még nem kaphatták meg jelentőségükhöz mért helyüket az orgonista-repertoárokban. — A szudétanémet zenekultúra feltárását és megismertetését az 1991-ben alapított, regensburgi székhelyű *Sudetendeutsches Musikinstitut* (SMI) tekinti elsőrendű feladatának.

Gerhard Hartmann terjedelmes tanulmánya a világ egyik legnagyobb orgonájának építéstörténetével és zenetörténeti jelentőségével foglalkozik. A *philadelphiai Wanamaker-áruház orgonáját* eredetileg 1904. júniusában St. Louisban, a nemzetközi kiállítás ünnepi csarnokában építették fel. A hangszert a szimfonikus-orkesztrális irányzat egyik zászlóvivője, a skót származású George Ashdown Audsley tervei alapján a Murray Harris Organ Company (Los Angeles) készítette el. A stílus követelményeinek eleget téve az orgonára többek között 18 vonósregiszter került, s mind az öt manuálművet külön redőnyszekrénybe helyezték. A kiállítás idején néhány akkori világnagyság is játszott a hangszeren, így Horatio Parker, Edwin Lemare és Félix-Alexandre Guilmant. Az orgona a kiállítást követően jó fél évtizeden át összecsomagolva egy raktárban feküdt, míg 1909-ben Lewis Rodman Wanamaker megvásárolta philadelphiai áruháza számára. Az áruház hatalmas, 7 emelet magas csarnoka okozta akusztikai és klimatikus problémák miatt a hangszert csak 1911-ben avathatták fel. A 20-as évek közepéig több alkalommal bővítették —így a vonósregiszterek számát 18-ról 88-ra (!) emelték—, majd 1927-ben addigi játszóberendezését egy új, hatmanuális játszóasztalra cserélték. Az immár 451 regiszteres, 287 tonna súlyú orgona aranykora 1919-ben kezdődött, amikor egy tavaszi koncerten a Philadelphia Zenekar lépett fel Leopold Stokowski vezényletével, a szólista pedig Charles Courboin volt. Ettől kezdve két évtizeden át olykor 10-15 ezres közönség előtt számos világhírű előadó szólaltatta meg a hangszert, többek között Marcel Dupré, Marco Enrico Bossi, Louis Vierne, Nadia Boulanger, majd Virgil Fox. — Bár az orgona

naponta kétszer fél-fél órára ma is hallható, további sorsa a Wanamaker-ház gazdasági hanyatlása miatt bizonytalan.

A folyóirat szerkesztője, Günter Lade riportjában („Die Kunst der Improvisation”) Pierre Pincemaille-t, a párizsi Saint-Denis-bazilika orgonistáját faggatja a rögtönzés mibenlétéről, a liturgikus improvizációról és ennek francia hagyományairól.

Urs Fischer a schwarzachi Rieger-orgonagyárból a közelmúltban kivált és a németországi Owingenben letelepedett *Glatter-Götz-orgonaüzem egyik új hangszerét* mutatja be. A vorarlbergi Haselstaudenben felállított orgona (III/20) külső megjelenése szakít napjaink historizáló, sőt a történeti stílusokat szolgálaián másoló szokásával.

A szakcikket 13 (!) orgonás folyóirat 1995-ös évfolyamának címfelsorolásra szorítókozó szemléje, könyvek és kották recenziója valamint egy orgonás rendezvénynaptár követi.

Enyedi Pál

Schola Cantorum Sabariensis. Szerk. Gál József. Szombathely 1966.

A szombathelyi Bartók Béla Zeneiskolai Alapítvány által kiadott, igen szép kivitelű —piros-fehér borítójával a hajdani énekesek karingjének színeit idéző— és igen tartalmas kötet a háború előtti évtizedben Szombathely egyházzenei életét meghatározó és térben-időben onnan messzire sugárzó fiúénekesiskolának és alapítójának, Werner Alajosnak állít méltó emléket. A kötet anyaga az 1934-es alapítás 60. évfordulóját ünneplő kiállításból nőtt ki.

A kötet első része Werner Alajos (1905–1978) életét és munkásságát mutatja be. Az életrajzi vázlat felidézi a művész-pap családi környezetét, iskoláit, a szombathelyi, majd budapesti éveket, a börtönököt, a celldömlki kántorságot, az időskori betegséget, és a temetést.

Jól válogatott értékelő tanulmányok és visszaemlékezések alapján ismerjük meg a tudós egyházzenesz szakirodalmi tevékenységét (különös tekintettel Az Éneklő Egyházra és az Éneklő életre), zeneszerzői munkásságát, zeneakadémiai tanárságát, az egyházi népének „megújításában” való fáradozását.

A kötet második fele a Schola Cantorum Sabariensis történetét foglalja össze korabeli írásos és fotó-dokumentumok, visszaemlékezések alapján. Nem csupán eseménytörténetet ad, hanem felidézi a nagy hatású nevelő zenepedagógiai elveit is.

Ha itt-ott —ízlés dolga— kicsit zavar is az elsősorban az eredeti szövegekből áradó neobarokk pátosz, egyértelműen kiviláglik a Schola iskolateremtő volta, és csak sejthető a fölmérhetetlen kár, ami a kórus megszűntetével érte nemcsak a helyi, hanem az egész magyar zenei életet.

S talán egyszer az is kiderül, mekkora kár, hogy az a kék-fehér egyenruhás Fiúénekesiskola (Kéring László alapítása), amely a 60. évfordulón lenyűgöző színvonalon bizonyította, hogy a Schola méltó örököse, néhány évvel rövidebb élete után voltaképpen jobb létre szenderült. S nem betiltás, nem politikai terror, hanem kistflú megnemértés miatt...

D.B.